

Освещены основные этапы формирования и направления деятельности селекционных школ, их вклад в развитие теории породообразования в скотоводстве Украины. Обобщены концептуальные аспекты классической и новейшей теории селекционной науки.

Научная школа, селекционный процесс, скотоводство, скрещивание, порода

DEVELOPMENT OF SELECTION SCIENCE IN UKRAINE CATTLE IN CONTEXT OF ACTIVITY OF SCIENTIFIC SCHOOLS. Boroday I.

The basic stages of formation and direction of activity of selection schools, their contribution to development of the theory breed forming in cattle of Ukraine are covered. The conceptual aspects classical and newest theories of selection science are generalized.

Scientific school, selection process, cattle, crossing, breed

УДК 636.2.033.082

І.В. ГУЗЄВ, О.П. ЧИРКОВА, В.М. НЕУМИВАКА

Інститут розведення і генетики тварин УААН

ГЕНЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

Наведено узагальнені дані комплексної оцінки тварин 209 племінних господарств 13 м'ясних порід: чисельність, породність, продуктивність та племінні якості.

Порода, розведення, генофонд, оцінка

В Україні в останні роки має місце зниження виробництва яловичини. Поповнити значний дефіцит м'яса яловичини і поліпшити ситуацію на споживчому ринку, як свідчить світовий досвід, має прискорений розвиток м'ясного скотарства – са-

© І.В. Гузєв, О.П. Чиркова, В.М. Неумивака, 2008
Розведення і генетика тварин. 2008. Вип. 42.

мостійної галузі, основною продукцією якої є високоякісна яловичина і важковагові шкури [1].

Успішний розвиток конкурентоспроможної галузі м'ясного скотарства значною мірою залежить від створення племінної бази м'ясних порід та організації селекційної роботи з їхнього удосконалення. Головною метою селекції м'ясної худоби в сучасних умовах формування ринкових відносин має стати поліпшення племінних і продуктивних якостей тварин для підвищення продуктивності, що буде сприяти ефективному веденню галузі [2].

Племінні заводи і племрепродуктори являють собою спеціалізовані господарства, де зосереджені тільки цінні в племінному відношенні тварини кожної з порід. У них ведеться поглиблена племінна робота, формується генеалогічна структура порід, виводяться та одержують розвиток споріднені групи, заводські лінії, родини.

Поліпшення м'ясних якостей тварин кожної породи забезпечує використання в масовій селекції високоякісних плідників, одержаних у племгосподарствах. Отже, основне завдання племінних господарств – це одержання, вирощування, оцінка і добір молодняку, який би значно перевершував середній рівень породи за продуктивними якостями. Без цих умов неможливе поліпшення всього масиву тварин м'ясної худоби.

В Україні сформовано племінну базу, господарства щороку проходять атестацію, щоб підтвердити свій статус. На даний час атестовано і занесено до Держреєстру 230 племінних господарств, у тому числі 48 племзаводів і 182 племрепродуктори, що розводять тварин 13 м'ясних порід вітчизняної та зарубіжної селекції.

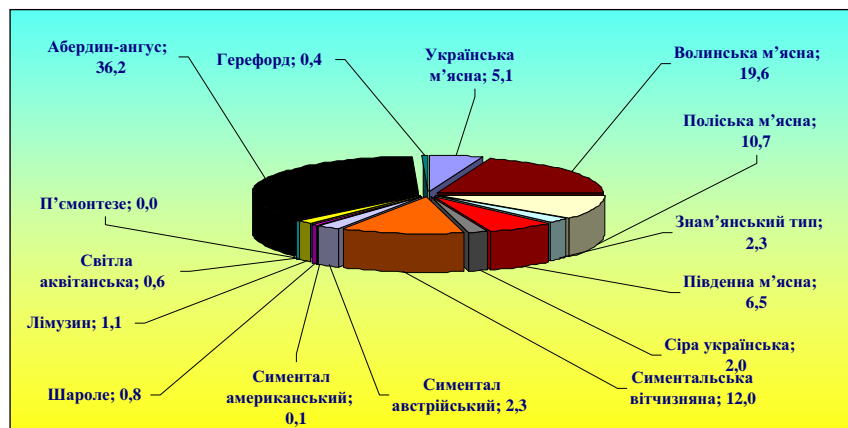
У системі організації племінної роботи в господарствах важливого значення набуває індивідуальна комплексна оцінка тварин, яку проведено у 209 племгосподарствах, що становить 90,9% їхньої загальної чисельності [3].

Враховуючи різноманітність природно-кліматичних зон і екологічних умов в Україні, створено ринок високопродуктивних, конкурентоспроможних м'ясних порід. Виходячи з досвіду розвинутих країн світу (США, Канада, Франція, Англія та ін.), де обсяг споживання м'яса на душу населення досягає оптимального фізіологічного рівня, нам необхідно мати не менше 14–16 адапто-

ваних, добре поєднаних між собою, а також з молочною худобою м'ясних порід [4].

Генофонд м'ясної худоби представляють:

- вітчизняні м'ясні породи (українська м'ясна, волинська, поліська);
- створювані породи (знам'янський тип, південна та симентальська м'ясна порода);
- зарубіжні поліпшувальні породи, які широко використовуються в породотворному процесі та промислового схрещуванні (лімузин, шароле, світла аквітанська, герефорд, абердин-ангус, м'ясний симентал австрійської та американської селекції, п'ємонтезе) (рисунок).

Генофонд м'ясної худоби, % (2007)

Найбільший відсоток за чисельністю належить породі абердин-ангус – 36,2%, волинській – 19,6, поліській – 10,7 та створюваній симентальській – 14,4%. Малочисельні зарубіжні м'ясні породи (шароле, лімузин, світла аквітанська, п'ємонтезе, герефорд) становлять 2,9%.

На даний час у племгосподарствах налічується 52,7 тис. голів, із них оцінено 45,3 тис. голів, або 85,3%. У структурі популяції 13 м'ясних порід налічується 579 плідників (1,3%), 23,5

тис. корів (51,8%), 3,6 тис. нетелей (8,0%), 12,3 тис. телиць різного віку (27,2%) (табл. 1).

Племінне поголів'я м'ясних порід розміщено в 23 областях України. Найбільше його зосереджено в Волинській (19,3%), Рівненській (13,3%), Чернігівській (10,5%), Київській (8,9%), Житомирській (7,2%), Хмельницькій (6,6%), Львівській (5,4%) і Одеській (5,3%) областях. В інших областях відсоток його коливається в межах 0,19–3,0%.

Розміщення племінного м'ясного поголів'я за природно-кліматичними зонами свідчить, що найбільший відсоток м'ясного поголів'я зосереджено в зоні Полісся – 59,3% і найменше – 14,1% у зоні Степу. Розміщення корів м'ясних порід за природно-кліматичними зонами (табл. 2) показує, що Полісся має найбільший відсоток порід: волинської (90,6%), поліської (81,9%), симентальської (60,4%), абердин-ангус (58,0%). У зоні Степу створюється південна м'ясна порода. Репродуктори імпортованих порід шароле, лімузин, герефорд, світла аквітанська зосереджено переважно в зоні Лісостепу (43,2%) і Степу (41,4%).

Породність. Із загального поголів'я тварини вищих генерацій (чистопородні та IV покоління) становлять 87,0%, серед корів – 86,4, плідників – 99,3%. Породність поголів'я щороку має тенденцію до підвищення. Серед порід, що створюються, породність поголів'я нижча. Так відсоток тварин чистопородних і IV покоління у створюваній південній м'ясній становить всього 55,9%, у симентальській – 82,6% (табл. 1).

Дані комплексної оцінки свідчать про високу якість тварин племінних господарств. Стандарту породи відповідає 91,6% усього поголів'я, серед корів – 90,1% і бугаїв – 97,6%. В останні роки показники продуктивності тварин і їхньої племінної цінності стабілізувалися. Високу породність і класність мають тварини племінних господарств: української м'ясної породи – АФ "Україна" Сумської; волинської – "Зоря", поліської – СФГ "Клен" Львівської; симентальської – "Уманське ПП" Черкаської, ТОВ "Добробут" Київської; абердин-ангус – "Артеміда" Вінницької; "Світанок", АФ "Київська", ГСЦУ, "Агро-Регіон" Київської областей та інші.

1. Генетичний фонд м'ясної худоби в Україні (2007)

Порода	Кількість господарств	Чисельність голів на 1.01.2007 р.	± до 2005	З них проведено	Відсоток порід	У тому числі			Всього ч/л, IV пок.	Відповідає стандарту
						бугаї	корови	нетелі		
Українська м'ясна	8	2580	-88	2331	5,1	36	1098	113	2275	2084
Волинська м'ясна	31	11643	821	8876	19,6	97	4866	706	8244	8271
Поліська м'ясна	24	5800	826	4867	10,7	79	2537	417	3974	4510
Знам'янський тип	3	1214	131	1041	2,3	15	527	2	1041	891
Південна м'ясна	7	3401	-133	2951	6,5	54	1327	331	1650	2590
Сіра українська	3	938	105	917	2,0	13	376	55	917	786
Симентальська вітчизняна	31	6090	-1141	5421	12,0	43	3003	429	4480	4381
Симентал австрійський	3	1200	-45	1031	2,3	8	559	117	1031	1029
Симентал американський	1	66	2	66	0,1	0	34	0	66	66
Шароле	3	365	35	358	0,8	13	153	26	358	306
Лімузин	6	552	118	504	1,1	10	265	40	504	474
Світла аквітанська	2	301	-79	290	0,6	3	193	10	242	251
П'ємонтезе	1	17	1	17	0,0	0	8	2	17	17
Абердин-ангус	84	18348	1886	16408	36,2	204	8440	1378	14385	15616
Герфорд	2	202	-286	202	0,4	4	79	14	202	202
Всього за породами	209	52717	2087	45280	100	579	23465	3640	39386	41474
%		0	4,1	85,9	0	1,3	51,8	8	87,0	91,6

2. Розміщення корів м'ясних порід за природно-кліматичними зонами

Порода	Полісся		Лісостеп		Степ		Всього гол.
	гол.	%	гол.	%	гол.	%	
Українська м'ясна	480	43,7	452	41,2	166	15,1	1098
Волинська м'ясна	4410	90,6	456	9,4	-	-	4866
Поліська м'ясна	2077	81,9	408	16,1	52	2,0	2537
Південна м'ясна	-	-	-	-	1327	100	1327
Знам'янський тип	-	-	-	-	527	100	527
Симентальська м'ясна	2171	60,4	1425	39,6	-	-	3596
Абердин-ангус	4897	58,0	3026	35,8	517	6,2	8440
Інші	165	15,4	464	43,2	445	41,4	1074
Всього	14200	60,5	6231	26,6	3034	12,9	23465

Жива маса – один із основних показників м'ясної продуктивності та важлива ознака племінної цінності. Цей показник свідчить про запас міцності організму, сприяє накопиченню поживних речовин і створює резерв за несприятливих умов. Практика свідчить, що великим тваринам відповідає більш висока інтенсивність росту та краща оплата корму. Проте великорослі корови не завжди є вигідними економічно, бо потребують для утримання й годівлі більше кормів і більші площі приміщень. Однак продуктивність як великих, так і дрібних корів єдина – одне теля у рік. Дуже дрібні корови також економічно не вигідні – вони мають меншу молочність, телята до періоду відлучення часто бувають слабкі, недорозвинуті, непридатні до інтенсивного вирощування.

Слід відмітити, що жива маса корів у господарствах нестабільна через зміни умов годівлі. Найбільш важливим показником, що характеризує стадо, є жива маса первісток, за якою можна визначити розвиток тварин та інтенсивність вирощування молодняка.

Великі породи (українська м'ясна, шароле, світла аквітанська, лімузин, симентальська) мають більшу живу масу: в три роки – 464–518 кг, у чотири – 511–568; у п'ять років і старше – 517–611 кг; менші великі (волинська, поліська, абердин-ангус, знам'янський та південний типи) в три роки – від 441 до 461 кг; у чотири – 473–518 кг; у п'ять років і старше – 521–563 кг. Із загального поголів'я вимогам стандарту за живою масою

відповідає у віці трьох років 79,5%, чотирьох – 82,0, п'ять років і старше – 83,1%.

Селекційний диференціал за живою масою відібраних у племядро корів становить 21 кг, у віці трьох років – 22 кг, чотирьох – 17, п'яти років і старше – 16 кг. Вища за середні показники жива маса у корів порід: українська м'ясна, волинська, поліська, симентальська, шароле, лімузин, світла аквітанська, п'ємонтезе, герефорд.

Дослідження, проведені в США з питань впливу живої маси корів на молочність, свідчать, що при збільшенні маси корів до 454–544 кг, тобто на 45 кг, маса телят при відлученні збільшується на 4,8 кг, а з живою масою понад 590 кг цей показник знижується до 2,3 кг. Корови з масою менше 400 кг не тільки низькомолочні, але й мають занижені відтворні функції. Отже, визначення економічно обґрунтованих оптимальних показників живої маси корів м'ясних порід – одне із актуальних питань м'ясного скотарства і є необхідним завданням селекції в майбутньому [5].

Молочність – основний показник продуктивності корів м'ясного напрямку – визначають за масою теляти при відлученні в 6–8-місячному віці. Цей показник значною мірою визначає подальший розвиток молодняка і кінцеву його масу. Проте поняття "жива маса" телят при відлученні в 6–8-місячному віці відносно і не може об'єктивно характеризувати молочну продуктивність корови. Для більш точної оцінки молочної продуктивності м'ясних корів фактичну масу при відлученні приводять до єдиного стандартного віку згідно з інструкцією з бонітування. Він становить 210 днів, що є еталонним віком при відлученні.

Молочність м'ясних корів залежить від комплексу факторів, які необхідно враховувати в селекційно-племінній роботі. Це, перш за все, підготовка телиці до парування і переведення її в корови, індивідуально спадкові особливості батьків, вік корови в отеленнях, годівля, час розтелення тощо.

За першим отеленням молочність корів становить 196 кг, за другим, третім і старше – відповідно 202 і 210 кг. Більш високою молочністю (вища за середні) характеризуються корови великих порід: українська м'ясна (214 кг), симентальська – (204–226 кг), шароле (235 кг), лімузин (214 кг), світла аквітанська (226 кг).

Завдання селекціонерів господарств – утримати високу молочність корів протягом довготривалого періоду. Великого значення при формуванні тварин з високою молочністю надають підбору. Для цього необхідно підбирати плідників, що походять від матерів з молочністю не нижче класу еліта. Тільки шляхом цілеспрямованого добору за молочністю та підбору пар можливо створити стада зі стійкою спадковістю за цією ознакою.

Оцінка плідників. В удосконаленні племінних і продуктивних якостей порід велике значення набуває використання бугаїв високої племінної цінності, здатних стійко передавати нащадкам цінні спадкові якості. В цьому зв'язку виведення, добір і оцінка плідників є основним ланцюгом у селекції з удосконалення порід. Підвищуються вимоги щодо добору матерів майбутніх плідників (відібрано селекційну групу корів; табл. 3), осіменіння їх проводять згідно з індивідуальним планом підбору.

Нині проводять оцінку плідників за фенотипом – зовнішніми ознаками та продуктивністю. В парувальній мережі використовуються для природного парування й оцінені 579 плідників. У господарствах зосереджено плідників високої племінної цінності, з яких 99,3% чистопородні і IV покоління; 97,6% відповідає класам еліта-рекорд і еліта. За віком бугаї розподілено таким чином: 2 роки – 163 гол., або 28,2%; 3 роки – 181 (31,3%); 4 роки – 142 (24,5%); 5 років і старше – 93 гол. (16,0%). За живою масою до класів еліта-рекорд і еліта віднесено 85,1%. Бугаї порід української м'ясної, симентальської австрійської селекції, шароле за живою масою у віці п'ять років і старші досягають маси 1040–1240 кг.

Для забезпечення селекційного процесу при формуванні галузі м'ясного скотарства (чистопородне розведення та схрещування) в генофондних сховищах племпідприємств зберігається 5577,2 тис. спермодоз 566 бугаїв 19 порід. Найбільше спермодоз заготовлено від бугаїв симентальської породи (27,1%), абердин-ангус (21,3%), герефорд (11,93%), української м'ясної (8,25%), лімузин (6,63%), сірої української (5,97%).

У племінній роботі з м'ясними породами виняткового значення набуває випробування бугайців за власною продуктивністю. Численними дослідженнями встановлено позитивну кореляцію бугаїв у віці 8–15 міс. між живою масою (0,5–0,9), приростами (0,5–0,9), оплатою корму (0,3–0,4), формою будо-

ви тіла (0,3–0,4), з одного боку, й аналогічними показниками їхніх нащадків, – з іншого. Це дає змогу вже за даними власної продуктивності бугайців з достовірністю робити висновок щодо їхньої племінної цінності.

У Головному селекційному центрі відпрацьовано систему оцінки і проводиться випробування бугайців за власною продуктивністю згідно з методичними рекомендаціями. Після відлучення бугайців передають у зону "А", де у спеціальному приміщенні за безприв'язного утримання в окремих денниках після місячного адаптаційного періоду оцінюють бугайців за живою масою, середньодобовими приростами, оплатою корму та м'ясними формами. Завершують оцінку у віці 15 міс. За комплексним індексом визначають призначення: використання на плем'я (індекс 100 і більше) і виранжирування (індекс нижче 100). Тут проведено оцінку 78 бугайців. В однакових умовах годівлі кращі показники за живою масою мали бугайці порід абердин-ангус і симентал. Комплексний клас вище 100 отримали 38 бугайців, або 48,8%. Відібрані для використання в парувальній мережі бугайці мали суттєву перевагу за живою масою на 31–38 кг і середньодобовими приростами на 178–204 г.

Одночасно з випробуванням бугайців за власною продуктивністю проведено оцінку бугаїв за якістю нащадків. Індекс вище 100 одержали бугаї породи абердин-ангус: Сезон 02/2877 (103,1) лінії Повер Пля 2974207, Тренд 315 (100) лінії Шоушна 548, Ружен 312/190 (103,3) лінії Проспекта 1125, Челенжер 629680 (106,2) і Сенатор 1926 (102,5) лінії Гленмер Леде 173, Бард 135 (102,4) лінії Райто В156; породи лімузин – Оратор 25 (100,3) лінії Карнавала С-72; симентальської – Сом 67-А (100,7) лінії Абрикота 58311.

Вирощування телят. Ефективність селекційного процесу залежить від рівня вирощування племінного молодняка. Вирощування телят під коровами є однією із переваг м'ясного над молочним скотарством. Головний корм телят у підсисний період – молоко. Корови вітчизняних і зарубіжних м'ясних порід мають досить високу молочну продуктивність, що дає змогу в 210 днів отримати молодняк високої живої маси: вітчизняні породи – бугайці 212 кг (лім 205–222 кг); телички 197 кг (лім 172–208 кг); зарубіжні – бугайці 220 кг (лім 210–300 кг); телички 204 кг (лім 198–270 кг).

З підвищенням живої маси молодняка при відлученні пов'язане м'ясне скотарство майбутнього. Адже молодняк, що має більшу живу масу в період підсосу, зберігає високу інтенсивність росту і після відлучення. Сезонні зимово-весняні отелення, технологія утримання корів з телятами на пасовищі, в більшості випадків без підгодівлі телят концкормами, дає можливість отримувати високі прирости – на рівні 0,8–1 кг і більше.

Після відлучення інтенсивність росту молодняка дещо знижується. В усі вікові періоди (8, 12, 15, 18 міс.) жива маса молодняка всіх порід відповідає вимогам стандарту.

Відтворна здатність корів. Важливою селекційною ознакою, від якої залежить рентабельність галузі м'ясного скотарства, є відтворна здатність. Показником відтворної здатності є плодючість – здатність тварини щороку давати добре розвинене теля. При оцінці плодючості селекціонер повинен враховувати здатність корови давати щороку теля, тривалість вагітності, міжотельного періоду, сервіс-періоду, протікання отелень та материнські якості. З метою об'єктивної оцінки за цією ознакою розроблено шкалу з урахуванням для повновікових корів міжотельного періоду та характеру протікання отелення (нормальне, важке, патологічне), для первісток, крім перебігу отелень, – вік першого отелення. Із 23465 корів розтелилось 16572 корови і 3474 нетелі, або 85,4% загальної кількості корів. У стада введено 14,8% нетелей. Вік першого отелення становив 28 міс. (лім 27–31 міс.), вік плідного парування – 19 міс. при живій масі 390 кг. Міжотельний період корів – 382 дні (лім 365–410 днів). Отелення корів в основному проходять нормально (95,0%), частка отелень з допомогою – 4,3%, важкі (патроди) – 0,7%. У первісток ці показники такі: нормальні – 86,8%, з допомогою – 10,8%, важкі – 2,4%. Вище середніх даних відсоток отелень з допомогою та важких мають породи: українська м'ясна – корови 9,6, первістки 14,9; шароле – відповідно 15,3 і 23,1; поліська – 6,9 і 10,1; герефорд – 6,8 і 31,6; лімузинська – 0,7 і 6,9; симентальська – 4,4 і 13,2. Слід відмітити, що більший відсоток отелень з допомогою і важких мають первістки.

Дані аналізу свідчать, що система відтворення м'ясної худоби зумовлюється конкретною технологією утримання, прийнятою в господарствах. Проте для одержання щорічного високого

виходу телят на рівні 80,0% і вище необхідно враховувати такі загальні положення:

- годівля тварин повинна відповідати їхньому фізіологічному стану;
- впровадження зимово-весняних отелень, що сприяє використанню телятами дешевих пасовищних кормів і дає можливість запровадити штучне осіменіння, оскільки парування головним чином проходить у стійловий період;
- підготовка корів до отелення, контроль за їхнім станом під час отелення та в післяотельний період;
- гінекологічна диспансеризація корів, стимуляція відтворної функції і синхронізація охоти, організація чіткого обліку корів і телиць.

Таку систему відтворення відпрацьовано і впроваджено в ГСЦ України: цілорічне безприв'язне утримання всіх статевовікових груп, своєчасне мічення, зважування, ведення племінного обліку та гінекологічне обстеження корів двічі на рік сприяють щорічному високому виходу телят. Зимово-весняні отелення сприяли збереженню телят на рівні 90,3%, високій молочності корів – 255 кг, щорічному високому виходу телят – 81,0–92,0%.

Методи відтворення стада. У м'ясному скотарстві залежно від умов кожного господарства застосовують як природне парування, так і штучне осіменіння. М'ясне скотарство – галузь тваринництва, де перевагу має природне парування. В господарствах використовують декілька варіантів природного парування: ручне, групове або косячне, варкове (різновидність групового парування). З наявного поголів'я спаровано 85,6% корів і 95,9% телиць. У термін до трьох місяців спаровано 56,3%. Основну кількість телиць (88,5%) спаровано у віці до двох років, їхня жива маса – 390 кг (lim 381–507 кг).

Із спарованих корів і телиць обсяги штучного осіменіння становлять відповідно 33,3 і 29,1%, тому що його впровадження пов'язане з особливостями технології м'ясного скотарства, коли в парувальний період тварини перебувають на пасовищі. Викремити із стада і доставити до пункту штучного осіменіння тварин, які перебувають в охоті, надзвичайно складно. Все ж відсоток штучного осіменіння м'ясних корів і телиць в Україні набагато вищий, ніж в інших країнах, де м'ясне скотарство є

провідною галуззю. За літературними даними, в США щороку штучно осіменяють менше 10,0% м'ясних корів, у Канаді – близько 15,0, в Австралії – всього 2,0% [5].

Відібрано **селекційну групу корів**, що включає кращих за генотипом і продуктивністю тварин. Призначенням селекційної групи є одержання від них та вирощування на плем'я ремонтного молодняку для власного відтворення й племпродажу. Так у минулому році на плем'я вирощено і реалізовано 1742 голови молодняку, в т.ч. 431 бугайця і 1311 телиць, на 100 корів припадає всього 7 голів. Отже, можливості племінної бази залишаються не реалізованими. При доборі м'ясних корів у селекційну групу звертають увагу, перш за все, на живу масу корів та їхні материнські якості, важливим показником яких є молочна продуктивність. Частка відібраних корів становить 52,1% (табл. 3).

3. Селекційна група корів

Порода, тип	Відібрано корів, гол.	%	Продуктивність			
			жива маса		молочність	
			кг	SD	кг	SD
Українська м'ясна	525	48	574	18	219	5
Волинська м'ясна	2778	57	546	20	211	4
Поліська м'ясна	1274	50	545	24	216	6
Знам'янський тип	276	52	533	29	205	5
Південна м'ясна	805	61	507	23	212	5
Сіра українська	117	31	518	15	183	7
Симентальська вітчизняна	1368	46	551	27	212	8
Симентал австрійський	420	75	578	1	209	0
Симентал американський	34	100	574	0	226	0
Шароле	125	82	593	16	235	0
Лімузин	176	66	550	16	215	2
Світла аквітанська	72	37	603	34	228	3
П'ємонтезе	8	100	546	0	200	0
Абердин-ангус	4179	50	513	18	201	4
Герфорд	75	95	549	3	253	4
Всього за породами	12232	52	535	21	209	5

Про якісний склад відібраних корів свідчить диференціал добору, який за живою масою становить 21 кг, за молочністю – 5 кг. Диференціал (SD) добору за живою масою і за породами коливається від 3 кг (геррефорд) до 34 кг (світла аквітанська); за молочністю – від 2 кг (лімузин) – до 8 кг (симентальська м'ясна, що створюється).

Нижче наводимо характеристику найбільш поширеної в Україні породи **абердин-ангус**. Її розводять у 87 племгосподарствах, у тому числі у 17 племзаводах 16 областей трьох кліматичних зон України.

Оцінку тварин проведено в 67 племрепродукторах та 17 племзаводах. Всього оцінено 16,4 тис. голів, у тому числі 8,4 тис. корів і 204 плідників. У стаді корів 21,3% первісток і 53,1% – до шести років. Структура корів за віком характерна для інтенсивного ведення галузі. Жива маса корів (3 роки – 441 кг, 4 роки – 490,5 років і старше – 521 кг) – на 41–50 кг, молочність (I отел. – 190 кг, II отел. – 196, третій – 202 кг) – на 27–32 кг вище вимог стандарту для породи. Жива маса молодняку у вікові періоди 8, 12, 15, 18 міс. відповідає вимогам класу еліта-рекорд і еліта.

Корови характеризуються доброю плодючістю, отелення проходять легко. Міжотельний період – 373 дні. Відсоток мертвонароджених телят – 1,7. Вік першого отелення первісток – 28 міс. Із загального поголів'я корів спаровано 7,2 тис. голів або 85,6%, до трьох місяців після отелення – 62,9%. Відсоток штучного осіменіння корів – 35,9, телиць – 35,8. Більшість телиць (60,6%) парують у віці 18–24 міс., їхня жива маса – 381 кг.

Сформовано генеалогічну структуру породи. В структурі нащадки бугаїв американської, канадської, шотландської, російської та німецької селекції.

Найбільше нащадків мають лінії Ідеала 3163 (13,7%); Ілінмер Леде 173 (6,9%); Проспекта 1125 (18,5%); Райто В1567126 (15,1%) американської селекції та Вінтона 1342 (15,3%) – шотландської. В породі сформовано 236 родин, у них зареєстровано 1574 нащадки, в тому числі 653 корови.

Розроблена і успішно впроваджується "Програма селекції великої рогатої худоби породи абердин-ангус в Україні на 2003–2012 роки". Вивчено становлення, сучасний стан, біологічні та продуктивні особливості породи абердин-ангус,

екстер'єрно-конституційні особливості, ріст і розвиток молодняку, молочність корів і телиць та відтворна здатність плідників, на підставі чого розроблено перспективи нарощування поголів'я з урахуванням природно-кліматичних зон: Полісся – 58,0%, Лісостеп – 35,8, Степ – 6,2%. У племпідприємствах зберігається 1188,7 тис. спермодоз 151 плідника високої племінної цінності. В породі виділено три екстер'єрно-конституційні типи: великий високорослий – це тварини північноамериканської та канадської селекції, що зосереджені в ГСЦУ і племрепродукторі "Світанок" Київської області (жива маса повновікових плідників становить 930–1110 кг, висота в холці – 135 см, жива маса корів – 580–650 кг); дрібний компактний – це місцевий абердин-ангус, у свій час завезений із Шотландії (жива маса повновікових плідників – 812–835 кг, висота в холці – 126 см, жива маса корів – 480–600 кг) та збільшений компактний, одержаний шляхом поєднання вищезазначених типів. Має місце суттєва різниця між продуктивністю тварин великого високорослого й дрібного компактного типів. За живою масою вона становить 11,8 кг у теличок і 12,3 кг у бугайців, у 8 міс. – відповідно 49 і 47 кг, у 12 міс. – 50–60 кг на користь великого високорослого типу. Наявність типів розширює можливості подальшої селекції породи [6].

При селекції м'ясних порід і типів склалися наступні напрямки:

- чистопородне розведення вітчизняних і зарубіжних порід. У роботі з українською, волинською та поліською породами селекційний процес спрямований на консолідацію популяцій, оцінку та добір кращих генотипів, підбір з метою формування та розвитку ліній і родин;

- прилиття крові порід шароле до української та поліської порід, лімузинської, червоного та чорного абердин-ангуса до волинської м'ясної породи з метою поліпшення їхніх продуктивних якостей.

- відтворне схрещування при створенні південної породи (таврійської) на основі порід червоної степової з використанням плідників абердин-ангус, геррефорд, шароле, санта-гертруда та зебу, тобто одержання гібридів і розведення їх "у собі". Формування цієї породи перебуває на заключному етапі;

• поглинальне схрещування для нарощування м'ясного поголів'я вітчизняних і зарубіжних порід. Таким методом формується вітчизняний масив порід абердин-ангус і симентал. З використанням **бугаїв австрійської, північноамериканської та німецької селекції** створюється **вітчизняний м'ясний симентал**.

Висновки. Для збільшення поголів'я м'ясної худоби і підвищення виробництва високоякісної яловичини створено племінну базу-ринок 13 високопродуктивних м'ясних порід.

Найбільший відсоток за чисельністю належить породам абердин-ангус – 36,2, волинській – 19,5, поліській – 10,7, створюваній симентальській – 14,4.

Комплексна оцінка тварин свідчить про їхню високу якість. Тварини вищих генерацій (чистопородні і IV покоління) становлять 87,0%, вимогам стандарту порід відповідає 91,6%.

1. *Стратегія* розвитку м'ясного скотарства в Україні в контексті національної продовольчої безпеки / За ред. М.В. Зубця та І.В. Гузева. – К.: Аграрна наука, 2005. – 174 с.

2. *Рекомендації* щодо формування племінної бази м'ясного скотарства. – Чубинське, 2003. – 33 с.

3. *Інструкція* з бонітування великої рогатої худоби м'ясних порід. Інструкція з ведення племінного обліку в м'ясному скотарстві / Ю.Ф. Мельник, В.П. Буркат, О.В. Білоус, І.В. Гузев і ін. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2003. – 62 с.

4. *Фокс Д., Мінніш Є.* Производство говядины в США. Мясное скотоводство. – М.: Агропромиздат, 1986. – 478 с.

5. *Черкаев А.В., Черкаева И.А.* Технология специализированного мясного скотоводства. – М.: Агропромиздат, 1988. – С. 55–66.

6. *Програма* селекції великої рогатої худоби породи абердин-ангус на 2003–2012 роки / В.О. Пабат, А.М. Литовченко, М.В. Зубець та ін; За ред. І.В. Гузева. – К., 2005. – 344 с.

ГЕНЕТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ОТРАСЛИ МЯСНОГО СКОТОВОДСТВА В УКРАИНЕ. Гузев И.В., Чиркова О.П., Неумывака В.Н.

Приведены обобщенные данные комплексной оценки животных 209 племенных хозяйств 13 мясных пород: численность, породность, продуктивные и племенные качества.

Порода, разведение, генофонд, оценка

GENETIC POTENTIAL OF BEEF CATTLE BREEDING IN UKRAINE. Guzev I.V., Chirkova O.P., Neumyvaka V.N.

Generalized data of animal complex evaluation of 209 cattle breeding farms of 13 beef cattle breeds for number, breed, productive and pedigree qualities were cited.

Breed, selection, genofond, estimation

УДК 636.92:636.083

Л.М. ДАРМОГРАЙ, І.С. ЛУЧИН*

Львівська національна академія ветеринарної медицини ім. С.З. Гжицького

*Івано-Франківський інститут АПВ, Коломийська дослідна станція**

ДИНАМІКА ЖИВОЇ МАСИ КРОЛІВ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ У ЛІТНІЙ ПЕРІОД ВИРОЩУВАННЯ

Вивчено інтенсивність росту та функціональний стан організму кролів порід білий велетень (БВ), фландр (Ф), місцева шиншила (МШ) і нового типу шиншили (НТШ), що створюється, при зодовуванні зеленої маси козлятнику східного, люцерни і конюшини. Визначено вірогідне збільшення середньодобових приростів і маси тіла всіх груп кролів до 90-денного віку незалежно від кормового фактора. Установлено, що вищою енергією росту вирізняються кролі НТШ, яким зодовували окрім комбікорму зелену масу східного козлятнику.

Генотип кролів, східний козлятник, люцерна, конюшина, інтенсивність росту

Корми в собівартості продукції за інтенсивного промислового розведення кролів становлять до 70% і є основним показником ефективності вирощування кролів на м'ясо. За інтенсивного та бройлерного вирощування кролів на м'ясо на 1 кг приросту витрати корму становили 4–4,5 к. од., протеїну – 350–500 г [2–4].

© Л.М. Дармограй, І.С. Лучин, 2008

Розведення і генетика тварин. 2008. Вип. 42.